
Bert van der Hoek

voorzitter raad van bestuur Trimbos-instituut

VAN ZORG NAAR GEZONDHEID NAAR MAATSCHAPPELIJK MEEDOEN

De gezondheidszorg is een enorm groot systeem met een grote verscheidenheid aan deelsystemen. Deze onderdelen kennen vele onderlinge afhankelijkheden en samenhang. Bestuurders zijn zich dit echter lang niet altijd bewust.

In de praktijk blijken de verschillende onderdelen van de zorg vaak wezenlijk verschillende werelden te zijn, waarin mensen elkaar nauwelijks verstaan en begrijpen. Om die werelden te overbruggen is het van belang dat bestuurders elkaar ontmoeten en leren kennen. Dan pas ontstaat er zicht op de onderlinge samenhang. Afgelopen jaren is er steeds meer besef gekomen van die samenhang en is de samenwerking tussen de verschillende onderdelen gegroeid.

Afhankelijkheden tussen domeinen

Ook tussen de zorg en het sociaal domein is sprake van afhankelijkheden. Dat geldt voor de ouderenzorg, denk aan het onnodig in het ziekenhuis verblijven omdat er geen bed is in een verpleeghuis en terug naar huis nog niet kan omdat iemand onvoldoende sociaal netwerk heeft om het zelfstandig thuis te redden. Het geldt zeker ook voor de ggz. Een substantieel deel van de vraag naar ggz heeft een oorzaak in de samenleving. En de door- en uitstroom uit de ggz kan fors verbeterd worden wanneer er meer samenwerking is met het sociaal domein. Gelukkig ontstaat er steeds meer besef van die samenhang en zijn er steeds meer praktijkvoorbeelden van goede samenwerking.

Verbreding naar Public Health

Naar de toekomst wens ik ons een verdere verbreding naar de wereld van Public Health. Een heel wezenlijk onderdeel van ons gezondheidssysteem wat helaas nog ver af staat van de curatieve zorg. Waarom wens ik ons die verbreding toe?

Eerste rede voor verbreding

Allereerst omdat het van belang is dat zorgprofessionals zich bewust zijn, dat zij werken als schakel in een groter gezondheidssysteem. Of anders geformuleerd, de zorg is slechts een onderdeel van het gezondheidssysteem. De zorg zit aan de achterkant, daar waar gezondheidspro-

blemen opgepakt worden en geprobeerd wordt ze op te lossen. Waarom is dat bewustzijn van belang? Zorgprofessionals die gezondheidsproblemen moeten oplossen, weten vaak waar die problemen door worden veroorzaakt. Idealiter zouden ze die kennis delen en doorgeven aan onderdelen van het gezondheidssysteem, waar wordt geprobeerd gezond leven te promoten en problemen te voorkomen. Maar het geldt ook andersom. Het is van groot belang dat er meer kennis van gezondheids promotie en -preventie in de curatieve sector komt. Denk bijvoorbeeld aan stoppen met roken. In onze geïndividualiseerde samenleving zijn artsen een van de weinig beroepsgroepen waar nog sprake is van gezag en autoriteit. In de spreekkamer navraag doen of iemand rookt en daarover het gesprek aangaan is een hele krachtige en effectieve interventie in het licht van stoppen met roken. Het lijkt me overigens op lange termijn ook veel bevredigender voor zorgprofessionals. In plaats van steeds maar weer deels vermijdbare gezondheidsproblemen op te lossen, kunnen ze helpen voorkomen dat de klachten en ziekten ontstaan. Vooral voor de chronische ziekten zou een 'voorwaartse integratie van kennis' veel maatschappelijke waarde hebben en veel ellende kunnen voorkomen.

Tweede rede voor verbreding

Een tweede reden is dat gezondheid sterk geïndividualiseerd is. De oorzaak van klachten en ziekten wordt vaak herleid tot het individu. Iemand die obees is eet te veel en beweegt te weinig. Iemand met een burnout heeft te lang en te hard gewerkt. Terwijl we uit onderzoek weten dat de invloed van de omgeving veel groter is dan de invloed van het individu. In een omgeving waarin fastfoodketens op iedere hoek van de straat te vinden zijn, komt het wel heel erg aan op weerbaarheid en discipline om weerstand te bieden. Maar denk ook aan de gezinssituatie. Als er sprake is van armoede is het dominante levensthema niet gezond leven maar zorgen dat je de maand weer doorkomt, ofwel iedere maand weer zien te overleven.

“De potentieel helende kracht van de omgeving wordt benut in de behandeling en zo kunnen ook de risico's van gezondheidsschade door de omgeving worden beperkt.”

“Naar de toekomst wens ik ons een verdere verbreding naar de wereld van Public Health.”

Oog voor de omgeving

De curatieve gezondheidszorg die nu sterk op het individu gericht is, kan veel meer oog hebben voor de omgeving waarin klachten en ziekten ontstaan. De behandeling op individueel niveau is arbeidsintensief, immers het is een één-op-één situatie. Of een veel-op-één situatie in geval van een team van professionals. Met de schaarste aan professionals, een probleem wat de komende jaren alleen maar groter wordt, is dit niet de meest doelmatige vorm van zorg. In de ggz is steeds meer oog voor een systemische aanpak, zoals het betrekken van het gezin en naasten bij de behandeling. Daarmee wordt de potentieel helende kracht van de omgeving juist benut in de behandeling en kunnen ook de risico's van gezondheidsschade door de omgeving worden beperkt.

Water naar de zee

In een welvarend land als Nederland lijken we steeds meer in een patroon te raken waarin we in de samenleving problemen veroorzaken en laten ontstaan, die we laten escaleren tot ze onhoudbaar zijn en vervolgens aan de achterkant in de zorg door schaarse zorgprofessionals laten repareren op individueel niveau. Dat is water naar de zee dragen. Nu de toegang tot zorg steeds meer onder druk komt te staan door zowel personele krapte als door de alsmatig stijgende kosten, moeten we dit patroon zien te doorbreken. Dat vraagt inzicht in en bewustwording van de samenhang tussen de verschillende onderdelen van het gezondheidssysteem. Pas dan ontstaan er meer samenwerking, afstemming en vooral leren van elkaar.

Perspectief

Ik ben optimistisch dat dit komende jaren gaat gebeuren. Nu al zie ik mooie voorbeelden van deze samenhang. Zo hebben we in het Trimbos-instituut een cardioloog die ons helpt onze preventieve aanpakken voor stoppen met roken te versterken. Met name om artsen te mobiliseren om in de spreekkamer de rookvraag te stellen. Of de bekende artsen die in een Tiktok video een oproep doen te stoppen met roken. Of MDL-artsen die waarschuwen tegen overmatig alcoholgebruik. Maar ook onze samenwerking met de ggz op het gebied van mentale gezondheid.

De uitdaging gaat echter verder. Je kunt de jeugdgezondheidszorg niet los zien van het onderwijs. En maatschappelijk meedoen is niet los te zien van bestaanszekerheid. Het belang van een meer integrale benadering is groot. Het risico echter ook. Als we alles met alles verbinden komen we niet veel verder. Het is dus een kwestie van (be) stuurmanskunst om balans te houden, tussen verbreden en doorpakken. Dat vraagt elkaar te blijven ontmoeten en samen te leren om het morgen beter te doen.

Bert van der Hoek